

Vakalekaleka ni Vuli ni Tuvai Takete me baleta edua nai Tuvatuva me qaravi ena Yasana

Na inaki ni vuli oqo me vakarautaki ira na veitabana kei na mata mai na veitikina nai tukutuku me baleta na veiqaravi vou ena mai vakayacori, ka vakailavotaki mai na AusAID, ka vakatokai na “Vaqaqacotaki ni Vakavakarau - vakaqaqacotaki ni vei tikotiko me baleta na kena vakalailaitaki na revurevu ni veiveisau ni draki ki na noda vanua”. Na veiqaravi oqo e kena inaki me kilai, vakaraitaki, ka taqomaki na veikabula ka rawa ni vukea na vei tikotiko kei na yaubula ena veibaravi mai na revurevu ni veiveisau ni draki. Ena vukea talega na kena tuvai, ka vakavotukanataki ni veituvatuva ni matanitu me baleta na veiveisau ni draki, mapetaki ni veivanua sa vakilai kina na kena revurevu. Ena vakadeitaka talega na vakaqaqacotaki ni veilawa me baleta na veikabula kei na veiveisau ni draki kei na kena vakaliuci na iwalewale ni veiqaravi me ka vu mai na kena vakabibitaki na bula ni lewenivanua, na veikabula, na vanua era bula kina, kei na veika e tu vakavolivoliti ira. Na cakacaka oqo ena vakanamata ki na yasana e rua, o Ba kei Macuata. Na veitabana era na vei tokoni tiko ena cakacaka oqo e wili kina na Tabana ni Veiyaubula (Department of Environment), Tabana ni Vakayagataki Qele (Department of Land Use), na Live and Learn Environment kei na WWF.

Na kena Yavutaki

**“Vaqaqacotaki ni Vakavakarau – vakaqaqacotaki ni vei tikotiko mera vakarautaki kina revurevu ni veiveisau ni draki ena noda vanua”
Na cava sara mada esa rui bibi kina?**

E vakanamata vakatabakidua tiko ena gauna oqo na noda vanua ena kena vakayagataki na veiyaragi ni veiqaravi ena kena sotavi na gagadre ni vei vakatorocaketaki raraba kei na rawa ka vakailavo. Na dredre e kauta mai na veiveisau ni draki, e rawa ni mai ivakatatao ni veivakatorocaketaki ena veisiga ni mataka. Oqori, ena laki vakilai talega ena ivakatagedegede ni noda bula raraba kei na bula vakailavo. E rau veisemati eke na noda na rawa ni tudei ena gauna ni veisau ni draki kei na veivakatorocaketaki. Oqo e vakabibitaki sara ga ni da gadreva meda vakavinakataka na nodra kila na lewenivanua me baleta na veika e rawa ni ra vorata kina na veisau ni draki. Ena sega ni vakalailaitaka na revurevu ni veiveisau ni draki na vakalawataki ni kena ceburaki ni maliwa lala na kasi gaga se noda vakarautaki keda kina veisau ena yaco, ia, ena noda vakasamataka na veivakatorocaketaki ka kena inaki bibi na nodra vukei na veitikotiko ena kena vakadeitaki ni veivanua era tiko kina kei na kena vakarawarawataki na veiqaravi vei ira sa sotava tiko na revurevu ni veisau.

Sa bibi ki na ‘project’ oqo me biuta vata edua na tuvatuva ni vakavakarau ena veiveisau ni draki kei na vakalailaitaki ni kena revurevu, me tara yani na veitikotiko, Tikina, Yasana kei na matanitu kei na kena toroicake ni veivakarautaki ni lewenivanua, naveikabula kei na duidui ni vanua era bula kina, ka mei vakaraitaki ni veivakatorocaketaki ena noda vanua. Na veika kece ena qaravi ena ‘project’ oqo ena vakadeitaka na kena kovuti kina tuvatuva levu ni noda matanitu me baleta na veiveisau ni draki, ka semati kina vakagedegede ni veiqaravi ni Tikina kei na Yasana.

Na bibi ni Veidogo se veitiri kei na kena yaga ki na noda vei cakau. Na cava e digitaki vakatabakidua kina na veidogo se veitiri?

E bulia, ka vakatovolea tiko na WWF kei ira era veitokoni ena kena qaravi na cakacaka oqo edua na i walewale ni veivakarautaki; ena kena vakayagataki na veidogo, cakau, veivutia kei na veivanua era bula kina na veikabula ena dela ni vanua, ena vanua ni veiqaravi.

Sa raici rawa kina ni gadrevi me laurai na nodra veitokoni na itaukei ni veikabula, veitabana vakamatani, kei na veitabana tale eso me ra biuta vata e dua na iwalewale matau ni vakavakarau ena nodra ituvatuva ni tataqomaki. E matalia na nodra bula na veidogo, ia e levu na gauna eda dau vakawaletaka tu na kedra bibi se na kedra yaga. E nodrai itavi me ra latia se taqomaka na veika bula mai wasawasa kei na veikabula e vanua mamaca. Na veidogo era ivakatakilakilakila vinaka ni ituvaki ni bulabula ni veikabula e wavoliti keda, ka veisemati ki na veikabula e tu wavolita noda veivanua. Era taqomaki keda mai na ua lelevu, sisi ni qele e baravi, kei na gauna ni ualevu ka dau kauta mai na veiveisau ni draki kei na leqa tubu koso. Na nodrau veiwekani vinaka na lase ni veicakau kei na veidogo e sa vakasama dina sara ga me tokoni na kena veiqaravi, me baleta ni sa sotava tiko na lase ni veicakau na tubu ni katakata ni wasawasa ena vuku ni tubu ni katakata ni vuravura.

O Viti e i ka tolu ni vanua ena Pasifika, e levu na kena veidogo. Na veiveisau ni draki (ena vanua e dau liwa vakalevu kina na cagi kei na vanua e sega ni dau liwa vakalevu kina na cagi) ena veivanuani lelevu e Viti, e laki vakatau talega kina na vanua e bula kina na veidogo se veitiri, ia, ena dudui na vanua ka dudui talega na levu ni vakacaca ni veisau ni draki e yaco kina. E na dudui talega na totolo ni tubu ni wasawasa e Viti. E so talega na vanua e Viti e yaco kina na nodra votu mamaca mai na veivanuani ka so tale e kunei ni vaka mera sa dromu sobu ena tubu ni wasawasa. E dudui talega na ivakarau ni leqa era sotava na veidogo ena vuku ni levu ni veivakatorocaketaki e vanua mamaca. Oqori saraga na vuna e rui bibi kina na kena dau yadravi tiko ena noda veitikitiko kei na kena qaravi se taqomaki na veidogo ka vaka kina na tokoni ni kena taqomaki kei na kena qaravi mai na matanitu.

Vuli ni Tuvai Takete me baleta edua nai Tuvatuva me qaravi ena Yasana. - Cava e namaki me rawati kina?

Na WWF kei ira na nona itokani ni veiqaravi e namaka me qarava e vica na vuli ni kena biuvata e dua na tuvatuva ni cakacaka kei rau na yasana e rua, Ba kei Macuata. Oqo me matai ni kalawa ena kena laurai, ka kilai na veivanua ena totolo kina na revurevu ni veiveisau ni draki kei na vakaliuci ni veika e gadrevi me qaravi taumada ena cakacaka ni veivakarautaki ena vuku ni veiveisau ena mai yaco.

Na vuli siga tolu oqo ena kumuni kina na itukutuku eso me baleta na veiqaravi ena mai vakayacori, ra kila talega na lewe ni vuli na itukutuku e baleta na noda veibaravi kei na wasawasa, oqo ena kena kilai na veika me baleti ira na veiyasana yadua, kei na veitikina me vukeya na sasaga oqo. Na vuli oqo e rawa talega ga kina vei ira na veitikina era tiko rawa, mera kila na veika e rawa ni ra rawata kei na nodra rawa ni veisemati kei na veitabana eso me laki vinaka cake kina na veiqaravi raraba e Viti kei na veiqaravi ni veiyasana.

Na vuli tale ga oqo ena vakarautaka nai tukutuku vei ira na leweni vuli me baleta cakacaka ena qaravi. Ena vakarautaka talega edua na walewale ni kena biu vata na veitukutuku eso me baleta revurevu ni veiveisau ni draki sa yaco tiko, ni sa bera ni vakadeitaki na vei Tikina ena vakayacori kina na veiqaravi. Na sota oqo e rawa talega ga kina vei ira na veitikina era tiko rawa, me ra kila na veika e rawa ni rawati kei na nodra rawa ni veisemati kei na veitabana eso me laki vinaka cake kina na veiqaravi.

Na vuli ena Yasana o Ba ena vakayacori tiko ena ika 27-29 ni June mai Lautoka. Na vuli mai na yasana o Labasa ena qaravi mai nai ka 6-9 ni Jiulai, 2011 mai Labasa.

E na itukutuku tale eso:

Veitaratara yani vei:

Ms Monifa Fiu

mfiu@wwfpacific.org.fj

WWF South Pacific Programme

4 Ma'afu Street,

Private Mail Bag,

Suva

Phone: (679) 3315 533

Fax: (679) 3315 410

Why we are here

To stop the degradation of the planet's natural environment and to build a future in which humans live in harmony with nature.

www.wwfpacific.org.fj